

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО МОНІТОРИНГУ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ

О.Г. Кириленко

Розглядаються прикладні аспекти використання можливостей інформаційного моніторингу в навчальному процесі підготовки фахівців документознавчої сфери. Аналізуються різні напрями застосування інформаційного моніторингу та його компонентів у викладанні дисциплін документознавчого циклу.

Ключові слова: *інформаційний моніторинг, підготовка документознавців, система освіти, інформаційні технології.*

PRACTICAL ASPECTS OF INFORMATIONAL MONITORING USE IN SYSTEM OF DOCUMENT SPECIALIST PREPARATION

О.Н. Kyrylenko

The article analyzes practical aspects of use of informational monitoring potential in teaching of document science specialists. Various directions of use of informational monitoring and its components in teaching of disciplines of document science are investigated.

Keywords: *informational monitoring, preparation of document science specialists, system of education, informational technologies.*

Відмінною рисою соціально-комунікативного середовища є складність упровадження діагностуючих інструментів для зняття сигналів її функціонування. Документно-комунікативна сфера відрізняється своєю специфікою, яка проявляється в тому, що впродовж багатьох століть соціум створює інформаційні моделі та інформаційні продукти, у яких закодовані його історичні, етичні, культурологічні погляди, прагнення до передачі досвіду в часі й просторі. У цьому випадку відбувається дворівнева циркуляція інформації: фактографічної інформації, що відбиває реальні природні й соціальні явища та інформаційних документів. Дослідження процесів функціонування інформаційних документів суспільством освоєні, вони використовувалися ще в минулому столітті, хоча справжнє поширення одержали в ХХІ ст.

Таким чином, моніторинг як основа дослідження розвитку інформаційних об'єктів, процесів і явищ в умовах глобальної інформатизації стає по суті важливим інструментом документознавчих досліджень і потребує відповідних технологій, розроблених методик та конкретних практичних організаційних дій для ефективного впровадження в навчальний процес підготовки кваліфікованих фахівців документознавців.

В умовах інформаційного суспільства при підготовці фахівців документознавчої сфери активно використовуються сучасні інформаційні технології, веб-ресурси інформаційної інфраструктури. Набуття документознавчих знань опосередковується процесами спостереження та багатоаспектного аналізу, порівняння структури, трансформацій інформаційних об'єктів, відносин, процесів і явищ.

Моніторинг як технологія безупинного спостереження за об'єктами інформаційного середовища з метою їхньої оцінки, аналізу і з'ясування можливості спрямованого впливу на подальше функціонування в даний час доволі широко застосовується різними документно-комунікаційними установами, а також постійно є складовою навчального процесу у підготовці фахівців документно-інформаційної сфери. Особливо успішно розвиваються різні форми інформаційного моніторингу у дослідженні інформаційних потоків, інформаційних технологій, контенту веб-ресурсів мережі Інтернет. Про це свідчать використані в навчальному процесі численні моніторингові дослідження веб-сайтів документно-комунікаційних установ архівів, органів НТІ, бібліотек, документознавчих ресурсів українського сегменту мережі Інтернет. В цілому необхідно відзначити, що інформаційний моніторинг дозволяє не тільки вивчати інформаційний контент мережі Інтернет, виконувати завдання інформаційного забезпечення навчальної, наукової діяльності, але і здійснювати концептуальні узагальнення, що розвивають сучасну теорію документознавства.

Увага, що приділяється дослідниками і викладачами документознавчих дисциплін до використання можливостей інформаційному моніторингу, цілком зрозуміла [4].

По-перше, інформаційний моніторинг є важливим інструментом дослідження інформаційного середовища. Провідна роль інформаційних ресурсів у сучасній системі передачі знань потребує постійного стеження за ними, порівняння і, безумовно, на цій основі розробки прогностичних програм їхнього розвитку.

Використовуючи дані моніторингу про стан відповідних інформаційних ресурсів, можна стежити за розвитком тої чи іншої установи, навчального закладу, одержувати досить точні відомості, що характеризують інформаційно-освітнє та професійне середовище.

По-друге, інформаційний моніторинг можна використовувати багатofункціонально для різних інформаційних об'єктів на основі властивих кожному з них параметрів, які можна виміряти, а кількісні значення легко піддаються багатоаспектному аналізу.

По-третє, вивчення веб-ресурсів за допомогою моніторингу дає чітке уявлення про них у комплексному виді: концептуальному, фактографічному та графічному. Така подача результатів дослідження є принципово новою формою згорнутого знання про об'єкт спостереження. Це впливає на сприйняття даних, отриманих у ході аналізу, і розширює можливості ефективного інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень у різних галузях науки і практики.

По-четверте, інформаційний моніторинг дозволяє вирішувати багато освітніх задач у вивченні дисциплін документознавчого циклу, оскільки в кожній з них необхідно аналізувати інформаційні ресурси, інформаційні продукти і послуги, роботу інформаційних установ. Зокрема, в процесі вивчення дисципліни «Інформаційно-аналітична діяльність» за допомогою окремих можливостей інформаційного моніторингу, під час проведення практичних занять, студенти аналізували: інформаційні ресурси мережі Інтернет; інформаційно-аналітичну діяльність документно-комунікаційних установ; здійснювали моніторинг інформаційних продуктів і послуг Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, комплексно аналізували структуру публікацій фахових періодичних видань: «Вісника книжкової палати», «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія».

По-п'яте, в умовах інформаційного суспільства інформаційний моніторинг, на нашу думку, є важливим механізмом проведення маркетингових досліджень, без яких у сучасних умовах неможливо зайняти стійкі позиції на вітчизняному і світовому інформаційному ринку.

Технологія інформаційного моніторингу в кожному напрямі має свою специфіку і потребує творчого підходу, що є цікавим кожному фахівцю в його професійному зростанні.

Активне використання інформаційного моніторингу в теоретичних та прикладних документознавчих дослідженнях, навчальному процесі обумовлює необхідність розгляду його сутнісних ознак з позицій використання в системі підготовки фахівців за спеціальністю документознавство та інформаційна діяльність. Як справедливо зауважує харківська дослідниця О.В. Титова, «немає однозначного тлумачення цього поняття, оскільки вивчення і використання інформаційного моніторингу відбувається в рамках різних сфер науково-практичної діяльності, з різною метою та різним інструментарієм [5, 80]».

Застосування методів інформаційного моніторингу – складна і багатоваріативна технологія. У різних галузевих науках створені свої теорії, розроблені свої моніторингові методики, і це знання досить різноманітне. Кожна галузь науки виробляє своє пояснення методу виміру об'єктів за допомогою інформаційних моделей і має свої принципи застосування моніторингового спостереження. Поміж тим, можна говорити про формування усталених підходів, що утворюють загальнонауковий фундамент даної технології, і про прикладні її

аспекти в дослідженні документно-інформаційного простору.

Дослідники різних сфер (особливо економічної), обґрунтовуючи сутність моніторингових досліджень різних соціальних систем, однозначно підходять до визначення поняття моніторингу його функціонального призначення, проте пропонують різні підходи до його класифікаційної структури [1, 3-5, 7]. Визначення інформаційного моніторингу як одного з видів моніторингу, що технологічно поєднує в собі процеси систематичного збору, обробки і кумуляції інформації з метою оцінювання стану об'єкта, процесу чи явища та інструменту управління ними висвітлює лише загальні його сторони.

Акумулюючи різні визначення, можна сформулювати, що в документознавчому аспекті *інформаційний моніторинг – це система регулярного спостереження за явищами, об'єктами і процесами інформаційного простору, що передбачає систематичний збір даних про їхні основні параметри з метою оперативної їхньої діагностики та оцінки в динаміці.*

Із позицій документознавства інформаційний моніторинг може бути розглянутий як самостійний інформаційно-аналітичний процес, за допомогою якого піддаються дослідженню об'єкти, процеси і явища, які мають властиву їм інформаційну природу.

У свою чергу, моніторинг інформаційних об'єктів можна підрозділити на два напрямки: моніторинг прямий і опосередкований. Прямий моніторинг полягає в безпосередньому аналізі інформаційних явищ із метою виявлення їхніх іманентних закономірностей в інформаційній сфері. Даний вид моніторингу використовується для того, щоб послідовно вивчати закономірності інформаційного середовища, інформаційні ресурси, потреби та ін. Інформаційний моніторинг прямого призначення застосовується для: аналізу документних фондів, процесів їхнього формування, зберігання, використання; комунікативних технологій обробки й обміну інформацією в суспільстві; аналізу стану інформаційних ресурсів тієї чи іншої галузі; дослідження тематичних інформаційних потоків і т. ін.

Опосередкований моніторинг інформаційних об'єктів має більш складне освітнє завдання. Опираючись на властивості інформації моделювати, відбивати знання, у цьому випадку студенти вчаться простежувати динаміку самої об'єктивної реальності. Спочатку використовуються прийоми й методи прямого моніторингу, але надалі студент на основі показників, параметрів певних інформаційних об'єктів виявляють закономірності та тенденції розвитку цих об'єктів і формують висновки. Як приклад можна навести аналіз текстів на основі дослідження цитування, частоти й динаміки публікацій, посилань і т. ін., внаслідок чого можна дійти висновків щодо стану документознавчої думки, розвитку актуальних напрямів прикладних досліджень, продуктивності певних учених і установ. Необхідно відзначити, що опосередкований моніторинг використовує родову властивість інформації – здатність інформації моделювати та відбивати дійсність.

Переходячи безпосередньо до використання технології моніторингового спостереження в освоєнні дисциплін документознавчого циклу, можна визнати даний підхід універсальним документознавчим методом, що може бути застосованим на всіх етапах одержання нового знання. Специфіка використання інформаційного моніторингу в освоєнні документознавчих дисциплін полягає в його поліфункціональності. Тобто, моніторинг охоплює і теоретичні, і прикладні рівні вивчення документознавчих основ. Синтезування різних підходів у процесі ведення спостереження за об'єктом, його моделювання, аналіз моделі, абстрагування тощо дозволяє моніторинговому методу виходити на статус універсальної методики отримання нових знань і практичних навичок.

Моніторингову технологію в документознавстві можна трактувати як універсальну концептуальну систему, в якій присутні як методи загальнонаукового рівня (моделювання, аналіз, синтез, абстрагування), так і методи емпіричного дослідження (спостереження, опис, порівняння і т. ін.). Це не допускає віднесення моніторингової технології до методологічного арсеналу якої-небудь окремої науки (інформетрії, наукометрії, бібліометрії), її використання лише в межах окремих документознавчих дисциплін (теорія інформаційних потоків, інформаційні ресурси та ін.).

Застосування інформаційного моніторингу у вивченні документознавчих дисциплін дозволяє ефективно поєднувати кількісно-статистичні та логічні методи (аналіз і синтез, узагальнення, моделювання), що дозволяє аналізувати інформаційні об'єкти, процеси і явища не тільки на основі їхніх показників, параметрів, а й отримувати результати проведення моніторингового дослідження шляхом аналізу процесу розвитку досліджуваного об'єкта, виявлення його закономірностей, рекомендації до подальшої раціональної організації, прогнозу подій, пов'язаних із цим об'єктом.

Глобальний характер використання інформаційного моніторингу в документознавчих дисциплінах має сьогодні універсальний характер, стає очевидним, позитивна оцінка його ефективності відстежується в освоєнні конкретних дисциплін та у студентських дослідних роботах. Аналіз різних аспектів його використання в навчальній діяльності приводить до думки про необхідність злиття різних концепцій викладачів кафедри документознавства та управління соціальними комунікаціями НАКККиМ у єдиний комплекс інструментів, який дозволить підвищити ефективність освітньої діяльності. Ми не відкидаємо різноманітність і широкий спектр його застосування в конкретних сценаріях та методиках викладання документознавчих дисциплін.

Як показує власний досвід, ознайомлення студентів з основами інформаційного моніторингу і застосування його в навчальному процесі є вельми важливим елементом професійного становлення документознавців, оскільки дозволяє вже на рівні 2-3 курсу

сформувати аналітичне ставлення до опанування матеріалу і зорієнтуватися в тенденціях розвитку окремих напрямів сучасного документознавства та інформаційної діяльності.

Використана література

1. Кобелев О.М. Інформаційний моніторинг бібліотек як складова нової соціально-комунікативної реальності: до постановки проблеми / О.М. Кобелев // Вісник Харківської державної академії культури : зб. наук. пр. – Х., 2008. – Вип. 23. – С. 77-84.

2. Кобелев О.М. Проблема визначення інформаційний моніторинг / О.М. Кобелев // Соціальні комунікації : матеріали Міжнар. наук. конф., 26-27 лют. 2009 р., Харків. У 2 ч. Ч. 1. – Х., 2009. – С. 88-90.

3. Майоров А.Н. Мониторинг как научно-практический феномен / А.Н. Майоров // Школьные технологии. – 1998. – № 5. – С. 25.

4. Сладкова О.Б. Информационный мониторинг: теоретико-методологические основы : учеб. пособ. / О.Б. Сладкова. – М. : МГУКИ, 2002. – 65 с.

5. Титова О.В. Інформаційний моніторинг як засіб сучасних інформаційних комунікацій / О.В. Титова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2009. – № 4. – С. 80-85.

6. Чубукова О.Ю. Моніторинг роботи з інформаційними ресурсами / О.Ю. Чубукова // Проблеми науки. – 2000. – № 9. – С. 24-29.

7. Чубукова О.Ю. Інформаційний моніторинг як інструмент оцінки діяльності об'єкта / О.Ю. Чубукова // Проблеми науки. – 2001. – № 10. – С. 27-34.

8. Чубукова О.Ю. Організаційно-економічні шляхи здійснення інформаційного моніторингу / О.Ю. Чубукова // Проблеми науки. – 2001. – № 3. – С. 12-20.